

Många utmaningar

Tal av statsrådet Peter Hultqvist vid Kungl Krigsvetenskapsakademiens högtidssammankomst den 12 november 2018

VÅRT MÅL MED försvars- och säkerhetspolitiken måste vara att bidra till långsiktig stabilitet och fred i vår del av Europa. Men för att vi ska klara detta är en djup insikt om vad som egentligen sker i vårt närområde entydigt nödvändig. Det handlar bl a om insikterna om innebörden och betydelsen av den samlade säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde.

Följande parametrar är då viktiga att bedöma:

- Uthålligheten och målmedvetenhet i militära investeringar.
- Långsiktighetsperspektiv i styrning och planering.
- Övningsverksamhetens inriktning och omfattning.
- Prioriterade geografiska områden, såsom Östersjöområdet och Arktis.
- Karaktären i vardagens upplevelser i mötet mellan militära enheter.
- Aktiviteten på cyberområdet med attacker, störningar och strategiskt agerande.
- Bedömningen av psykologiska operationer och desinformation.
- Uppfattningen om spionagets och under rättelseverksamhetens utveckling och prioriteringar.

- Attityden till grannländer och den geopolitiska balansen.
- Respekten för internationell rätt och praxis.
- Retoriken från ledande skikt.
- Den värderingsmässiga utvecklingen.

Men också:

- det civila samarbetsklimatet, handeln och utbytet mellan länder.

För att vi ska hamna så rätt som möjligt i analysen så är handlingarna det mest intressanta. Retoriken kan dra åt ett håll, medan vardagens gärningar visar något annat. Vad döljer sig under ytan och vilka är den egentliga signalen och syftet bakom olika ageranden? Är åtgärder som förs upp på den mellanstatliga arenan uppriktigt och ärligt menade eller ingår de hos någon i en långsiktig strategi för att rubba balanser och skapa egna propagandamässiga fördelar?

Detta är frågor som vi återkommande har att förhålla oss till. Om vi inte gör det är risken stor för att vi agerar på ett för godtroget och naivt sätt, vilket vi gjorde under ett antal år under 2000-talets början. Vårt nationella ledarskap måste därför präglas av en mycket fast linje, tydlighet och stabilitet. Snabba vindkantringar är definitivt inte bra och inger inte respekt. Undfallenhet eller känslighet för snabba utspel och ageranden skapar inte den nödvändiga stabiliteten. Vi

ska inte bidra till förvirring eller sådant som försvagar Sveriges strategiska position.

Sveriges regering och försvarsmakt måste arbeta tillsammans mot tydliga mål.

Om vi betraktar den konkreta utvecklingen i vårt närområde kan vi konstatera bl a följande:

Ryssland har över tid investerat mycket stora belopp i en ökad militär förmåga. Detta har även i stor omfattning skett i det västra militärdistriktet. Inte minst noterbart är det vid luftlandssättningsförbandet i Pskov. Markeringar med Iskandermissiler sker från tid till annan i Kaliningrad. Investeringar sker också i Östersjömarinen. En rejäl uppbyggnad sker i Murmanskområdet, där gamla sovjetiska baser i Arktisområdet aktiveras. Övningsverksamheten i bl a Nordatlanten har inslag som för tankarna till agerandet under det kalla kriget. Vi får heller inte glömma att ett provokativt beteende har ägt rum i Östersjöområdet inom både mark- och luftarenan vid olika tillfällen under de senaste tio åren.

I bedömningen måste också den folkrättsvidriga annekteringen av Krim 2014 ligga med. Tillika får inte den ryska aggressionen mot Georgien 2008, som lett till rysk dominans över Abchazien och Sydossetien, glömmas bort. I Ukraina pågår på daglig basis ett krig som skördar offer i form av dödade och skadade. Även om tiden går och det finns risk för tillvänjningsprocesser som leder till acceptans så kvarstår brotten mot folkrätten, s k normalisering måste bygga på att den som begått brotten förändrar sitt agerande. Det är överhuvudtaget inte rimligt att det land som drabbats ska svikas av en uppgiven omvärld på grund av att tiden går.

Giftattacken i Salisbury i England är ytterligare ett exempel på hur långt den ryska regimen är beredd att gå. Att planera den typen av dåd och genomföra det på ett annat lands territorium är ur alla aspekter

helt oacceptabelt och visar karaktären på den regim som ligger bakom det hela. Till detta ska läggas att Nederländerna utvisat fyra ryska GRU-officerare som spionerat på organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW). Särskilt noterbart är att dessa fyra togs på bar gärning.

Regelbundenheten i det ryska övandet av den s k kärnvapentriaden bör noteras. Kärnvapenretorik förekommer från tid till annan.

När det gäller den rena desinformationen är det viktigt att minnas försvarsminister Sjöjugs uttalande om att Sverige och Finland upplåter mark- och luftarenan till Nato. Några sådana avtal finns inte och det har varit viktigt att korrigera och dementera detta. Att arbeta aktivt med psykologiska operationer och medveten vilseledning är en del av de ryska doktrinerna kring informationskriget. Informationsarenan har tydliggjorts som den fjärde arenan för krigföring i 2014 års ryska militärdoktrin.

De omfattande desinformationsoperationerna i samband med nedskjutningen av Malaysia Airlines MH 17 är också ett talande exempel. Genom vilseledning, spridning av felaktig information och medveten manipulation skulle ursprunget för nedskjutningen döljas. Till sist blev sanningen och det ryska ansvaret för den helt oacceptabla nedskjutningen klarlagda.

Förekomsten av ryska ambitioner när det gäller psykologisk krigföring är inte ny. Här finns en lång historisk bakgrund, baserad på både djup erfarenhet och akademisk kompetens. Ytterst syftar de till att förstärka den egna statens ståndpunkter och hegemoni. Metoderna innehåller ett helt spektrum av åtgärder där sådant som vilseledning, splittring, underminering, överraskning och desinformation ingår. Därför får inte effekten av och metodiken i operationer av detta slag

underskattas, oavsett om de riktar sig till den egna befolkningen eller utländska intressen.

Västvärlden, EU och Nato har som sitt viktigaste strategiska vägval att långsiktig upprätthålla respekten för internationell rätt. I det arbetet ingår att inte tillåta sig att splittras i exempelvis frågan om att upprätthålla sanktionerna mot Ryssland. Just långsiktigheten och uthålligheten är det som bidrar till att bli en sanktionsinstrumentet kan bidra till att bygga trösklar. Att svikta på den punkten öppnar enbart för nya steg som raserar en regelbaserad världsordning.

Därför måste de aktiviteter från rysk sida som pågår runt om i Europa för att skapa splittring och för att luckra upp sanktionerna tydliggöras och tillbakavisas. Strategin är medveten och långsiktig och handlar om att dels skapa sådana relationer att spänningar uppstår inom EU och Nato, dels underminera kraften och trovärdigheten i västvärldens agerande genom att uppamma tveksamhet och rädsla i kombination med att använda tiden som en faktor som nöter ut hållfastheten i olika politiska beslut. Till detta ska läggas alla de operationer som genomförts för att påverka valutgången i olika länder och genom opinionsbildning bidra till splittring och intervenser i andra länders inre angelägenheter. Av den anledningen är det av särskild vikt att länder inom EU och Nato genom egna initiativ inte agerar på ett sådant sätt att spänningar och oenighet uppstår.

Om varje nations rätt till sina egna säkerhetspolitiska val inte respekteras så urholkas innebörden i den nationella suveräniteten, som är förankrad i FN-stadgans principer. Då ersätts steg för steg en regelbaserad världsordning med ”intressesfärer” där den som uppfattas som den ”regionala stormakten” har den dominerande ställningen. En sådan utveckling strider i alla delar mot svenska intressen och svensk politisk tradition. Acceptans för sådana intressesfärer är något som

i alla sammanhang måste bekämpas. Vi kan inte ha en ordning där mindre nationer ska leva under politiskt tryck, risk för omfattande påverkan utifrån och i praktiken inskränkningar i sin egen handlingsfrihet. En sådan utveckling är helt oacceptabel.

Mot denna bakgrund har en omvärdering av svensk försvars- och säkerhetspolitik varit nödvändig. När den processen inleddes under arbetet med den förra försvarsberedningen 2012–2014 var behovet av en omprövning och en ny strategi ingen självklarhet. Längre kvarstod en syn på utvecklingen i Ryssland och i vårt närområde som inte var att betrakta som förankrad i realiteter. Målmedvetenhet i den ryska upprustningen och dessutom den ryska politiska viljan att använda militär makt för att nå politiska mål underskattades grovt.

Det bekräftas inte minst av den dåvarande ordförandens i försvarsberedningen uttalande efter ett besök i Moskva: ”Ryssland drar sig österut. Europa säkrare än på länge”.

Detta trots den förvarning som den ryska aggressionen mot Georgien 2008 gav. Från denna tid finns det tydliga exempel på hur ståndpunkter, där riskerna med utvecklingen i Ryssland påtalades, förringades och marginaliserades av dem som på den tiden ansvarade för svensk försvars- och säkerhetspolitik. Först efter angreppet mot Krim och den efterföljande annekteringen så kom en mer djupgående omvärdering av läget. Sedan dess pågår ett krig i Ukraina som hela tiden skördar dödsoffer och skadade. Verkligheten blev till sist så påträngande att önsketänkandet inte längre var trovärdigt.

På grund av att läget i Ryssland och närområdet analyserades på ett felaktigt sätt så förlorade Sverige och västvärlden tid i onödan. Men sedan 2014 så har vi brutit trenden och bygger nu nationell militär förmåga i kombination med att våra internationella samarbeten fördjupas i syfte att

skapa fred och stabilitet i vår del av Europa. Vårt grundfokus är m a o nationellt försvar.

Detta ska tillsammans med vårt internationella samarbete bidra till att skapa en tröskeffekt, d v s höja priset för en eventuell antagonists aktiviteter.

Det har i det kortsiktiga perspektivet inneburit beslut som är att betrakta som viktiga milstolpar i den framtida försvarsmaktens utveckling:

- Reaktivering av krigsförbandsövningar för värnpliktiga.
- Reaktivering av värnplikten i syfte att skapa fulla och övade förband.
- Beställning av 2 nya ubåtar, A-26.
- Beställning av nytt medelräckviddigt luftvärn, Patriot.
- Förbättrad förmåga till ubåtsjakt.
- Efter etablering av en stridsgrupp också invigning av ett nytt regemente på Gotland.
- Genomförande av övningen Aurora 2017 med 20 000 soldater med scenariot försvar av Sverige tillsammans med trupp från andra länder.
- En generellt sett mer kvalificerad och omfattande övningsverksamhet.
- Återupptagandet av utvecklingen av ett totalförsvar, där militär och civil krisberedskap samverkar.

Andra viktiga åtgärder är den tidigare beställning av nästa generations stridsflyg JAS Gripen E-versionen, leverans av det korträckviddiga luftvärnssystemet Iris-T och artillerisystemet Archer. Överhuvudtaget så utvecklar nu svensk försvarsmakt en militär förmågeökning som är en nödvändig signal till svenska folket, våra partners och övrig omvärld. Sverige får inte uppfattas som ett säkerhetspolitiskt vakuum där vi inte förstår vad läget kräver. Noterbart är att utvecklingen

bygger på en bred enighet bakom försvarsbeslutet våren 2015 och tre breda politiska uppgörelser om försvarets ekonomi.

När det gäller den andra delen i vår strategi, nämligen de fördjupade samarbetena med andra länder och organisationer, så är förmågan att utveckla interoperabilitet d v s samverkan helt avgörande. Därför är övningsverksamheten tillsammans med andra länder oerhört viktig. Genom att öva tillsammans förbereder vi oss i praktiken för ett gemensamt agerande i en verklig kris-situation. Samtidigt höjer vi våra förbands förmåga eftersom övningarna kan ske på en helt annan nivå än vad som nationellt normalt sett är fallet. Övningsverksamhet av detta slag blir därför direkt tröskelhöjande och stabiliserande i ett säkerhetspolitiskt scenario.

Jag vill därför markera att svenskt deltagande i övningar som Trident Juncture, Balttopps, Cold Response o s v är helt nödvändigt. Det är bra för vår säkerhet, men också för vår militära förmågeutveckling.

Den närmaste försvars- och säkerhetspolitiska relation som Sverige har är den med grannlandet Finland. Under de senaste fyra åren har den relationen fördjupats rejält. På ett brett och omfattande sätt utvecklas nu informationsutbytet, deltagandet i varandras övningsverksamhet, möjligheter att utnyttja varandras infrastruktur och överhuvudtaget så har ett brett och fördjupat förtroende etablerats. Men kanske viktigast är den säkerhetspolitiska signal som det innebär att öppet och offentligt redogöra för att de båda länderna arbetar tillsammans med operativ planering bortom fredstida förhållanden.

Detta tillsammans med att såväl Finland som Sverige har tecknat bilaterala S O I:n (Statement of Intent) med USA i kombination med ett trilateralt sådant stärker på allvar den transatlantiska länken och har en direkt och reell innebörd för säkerheten i vår del av Europa. Kraften i dessa dokument märks

både militärstrategiskt och militärindustriellt. Jag vill här särskilt framhålla att jag mycket uppskattar det samarbete vi haft och har med f d Secretary of defence Ashton Carter, f d Deputy Secretary of defence Bob Work och nuvarande Secretary of defence Jim Mattis. Våra avtal är en tydlig signal i de militära systemen på respektive sidor som gör samarbetet fördjupat och konkret.

Relationen till de nordiska länderna, där vi inom ramen för NORDEFECO stegvis utvecklar samarbetet men där vi också bilateralt med Norge och Danmark utvecklar en separat och egen agenda för samarbete, är mycket viktig. Detsamma gäller relationen till de baltiska länderna, Polen, Tyskland, Nederländerna och Storbritannien. Även om Storbritannien kommer att lämna EU så är det viktigt att utveckla det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet. Det har en positiv effekt på den transatlantiska länken men samtidigt behövs brittiskt engagemang i vår del av Europa för att bevara stabiliteten. Vårt samarbete fördjupas bl a genom svensk deltagande i JEF- Joint Expeditionary Force.

Det som skapats är ett säkerhetspolitiskt nätverk där Sverige deltar i syfte att skydda både oss själva och andra i en tid som blivit mer oförutsägbart. Allt mer måste vi värdera och utveckla den regionala dimensionen i vårt säkerhetspolitiska tänkande. Den plattform som NORDEFECO ger i samverkan med den sk Northen Group, d v s de nordiska länderna, Baltikum, Tyskland, Nederländerna och Storbritannien, kan i framtiden få en viktig roll när den regionala säkerheten ska stärkas. Möjligheterna att utveckla interoperabilitet och snabb insats i en krissituation är goda.

Det som nu byggs är en plattform inför framtiden som måste vårdas i ett kommande försvarsbeslut. Självfallet handlar det då om både den nationella militära förmågan och våra internationella samarbeten.

Viktiga framtidsfrågor blir nu angelägenheter som dessa:

- Utökad antal värnpliktiga från 4 000 till 8 000. Detta var något jag markerade såväl på den senaste Sälenkonferensen som i valrörelsen.
- Den framtida officersförsörjningen.
- Stora investeringar i vidmakthållande, förnyelse och nästa generations vapensystem inom flygvapnet och marinen.
- Den fortsatta uppbyggnaden av basplattan inom armen, såsom personlig utrustning, grupp- och plutonsmateriel, lastbilar, ammunition, renovering av stridsfordon och stridsvagnar inklusive förnyelse av vapensystem och skydd.
- Nästa steg för utvecklingen på Gotland.
- Möjligheterna till Host Nations Support från västkusten.
- Övningsverksamhetens omfattning på kort- och lång sikt.
- Totalförsvarets utveckling. Där blir totalförsvärsövningen 2020 en viktig milstolpe och utmaning.
- Ställningstagande till den militärstrategiska helhet som arme, flygvapen och marinen utgör i nuvarande och framtida säkerhetspolitiska läge.
- Nästa utvecklingssteg i samarbetet med Finland och övriga partner.

Mot bakgrund av att mycket av diskussionen om militär förmågeutveckling gärna fokuserar på högteknologiska system vill jag göra följande markering. Kvantitet är också kvalitet! Det kräver fler soldater, och därför måste en utökad numerär på värnplikten vara en prioriterad fråga.

Vi kan se från kriget i såväl Georgien som Ukraina att det är kontrollen över territoriet som i slutändan avgör. Här kan vi också ta

del av erfarenheter från gråzonslägen som följts av högintensiv stridsaktivitet för att därefter utmytna i en lågintensiv långdragen konflikt. Markarenan är viktig i s k gråzons- och hybridlägen. Kontrollen av terrängen är helt avgörande.

Det vi nu har framför oss är att försvarsberedningens arbete ska vara avslutat i maj 2019. Därefter förutsätter jag att det blir en bred politisk överenskommelse omfattande åren 2020–2025.

När framtidens försvarsmakt planeras måste man också ha i åtanke att det kan ta 10-15 år innan vi ser de fulla effekterna av dagens beslut. Det kräver i sin tur gedigna underlag som gör att de rätta frågorna ställs. Annars går det inte att styra långsiktigt och strategiskt. Därför var det nödvändigt att till försvarsberedningen exempelvis leverera utredningen ”Försvarsmaktens långsiktiga materielbehov”, den s k materielbergsutredningen. Därmed skapas den nödvändiga konfrontationen med verkligheten. Problemen döljs inte. Politikerna tvingas ta ställning

till realiteter. Ett likartat förhållande gäller för den logistikutredning som följts upp av beslut om en ny organisation på det området.

Att arbeta med den här typen av utmaningar kräver förtroende mellan den politiska ledningen och Försvarsmakten. Arbetet de senaste fyra åren har präglats av just ett sådant förtroende. Jag kan bara konstatera att grunden för detta förtroende lades redan under förutvarande ÖB Sverker Göranssons ämbets tid och när undertecknad var ordförande i försvarsutskottet. Därefter fortsatte det efter regeringsskiftet 2014 under Göranssons ämbets tid för att i kontinuitet utvecklas under Micael Bydén s ämbets tid som ÖB. Det är jag glad för, men ser det också som en nödvändighet för att klara den svåra och viktiga försvars- och säkerhetspolitiska uppgiften.

Att bygga militär förmåga tar tid – men att radera den går snabbt!

Författaren är Sveriges försvarsminister.